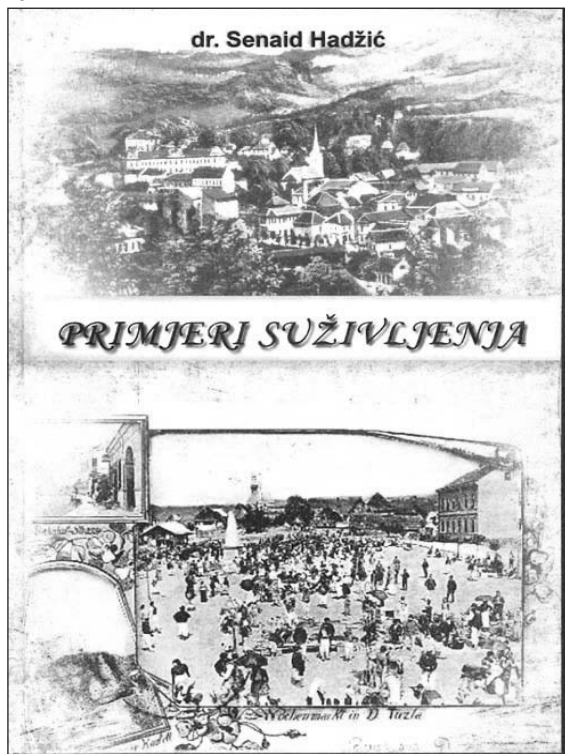

Prof. dr. Sead SELIMOVIĆ
Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

Senaid Hadžić, PRIMJERI SUŽIVLJENJA: BILJEŠKE O TUZLANSKOM KRAJU U 19. STOLJEĆU, Arhiv Tuzlanskog kantona, Centar za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla, Društvo arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona, Tuzla 2017, 467 str.

Knjiga koji donosi primjere zajedničkog življenja u Tuzlanskom kraju tokom 19. stoljeću, ali i ranije, je težnja da se prikaže mogući zajednički život na prostorima gdje su većinu stanovništva činili pripadnici islamske (muslimanske) vjere. Posebno se želio prikazati njihov odnos spram naroda koji su pripadali, i još uvijek pripadaju, drugim kulturama, običajima, etnosima / narodima / nacijama i vjerama.

Primjeri i pojedini slučajevi izneseni u ovoj knjizi, ističe autor, ilustriraju, ili bar pokušavaju ilustrirati, kako je iz perioda vladavine Osmanskog carstva, pristup tadašnje vlasti (Visoke/Uzvišene Porte) imao istinsku perspektivu tolerancije, uvažavanja, razumijevanja drugoga i drugačijega. Riječ je, u stvari, o navikama koje su prakticirane stoljećima unazad i kao takve prenošene sa generacije na generaciju. Navike kojima nisu nikada smetale druge i različite kulture, shvatanja, vjerska prakticanja i slično. Neki su to tada nazivali, ali i danas nazivaju „kult komšiluka“. Osmanski multinacionalni, multikulturalni, multicivilizacijski i multivjerski sistem izgrađivan, usavršavan i

utvrđivan u dužem vremenskom periodu i prilagođavan prostorima i okolnostima, pa i tuzlanskom kraju, osiguravao je toleranciju i sklad među narodima.

Autor navodi da je Osmanski sistem u brojnim svojim segmentima, između ostalih i sistem milleta, omogućio djelotvorni i uspješni opstanak države i društva tokom više stoljeća. Nisu bez razloga neki istraživači historije Osmanskog carstva, ističe autor, dobro primjetili, između ostaloga, *da je historija ovoga carstva ujedno i historija svih naroda koji su ga činili, bez obzira na vjerske, društvene, profesionalne i druge podjele. Tendenciozno iskarikiran osmanski svijet, optuživan je za dekadenciju, za sve nedostatke i nečasna djela, svijet koji je tretiran kao „bolesnik na Bosforu“ koga su brojni ljekari i njihovi asistenti prije težili da ubiju nego izliječe. Ipak, Osmansko carstvo je bilo zaštita i sigurnost za osvojeni prostor i ovdašnji/tamošnji svijet. Upravo iz tih razloga se više od četiri stoljeća živjelo miroljubivo, s toliko različitih naroda i vjera. U tom i takvom društvu niti jedan njegov stanovnik nije ostavljen po strani.*

Pouke iz navedenog sistema, ili bar neke od njih, ističe autor, mogle bi i trebale biti primjer kako urediti naš moderni život. Ukoliko bi se ova osmanska historijska ostavština temeljitije proučila, prezentira i primijenila, posebno osmanska vjerska i kulturološka tolerancija, imamo pravo vjerovati da bismo, ako to želimo, izvukli/naučili važnu lekciju o izgradnji mirnije i humanije budućnosti u svijetu, Europi, jugoistoku Europe, Bosni i Hercegovini, Tuzlanskom kraju, Tuzli. Generacije koje dolaze takvu budućnost zaslužuju.

Ova knjiga se pojavljuje kada smo svjedoci sve učestalije pristrasnosti u historiji i drugim znanostima:

- kada se ne koriste pravila provjeravanja, metoda i logike;
- kada selektivnost nije u funkciji procesa spoznaje, tj. odgovaranja na istraživačko pitanje, nego potječe iz određenoga političkoga interesa;
- kada se onemogućuje spoznajni postupak, jer se odustaje od revizije, promjene ili dopune unaprijed prihvaćenih gledišta iako ih izvori opovrgavaju;
- kada se ne uzimaju u obzir postojeći znanstveni rezultati;
- kada se sadržaj historijskoga iskaza „prilagođava“ političkim ciljevima koji proturječe pravilima provjeravanja, argumentacije i logike;
- kada se historijsko znanje upotrebljava za politički pritisak sa svrhom da se onemogući znanstvena historija koja ne odgovara vladajućim ili preovladavajućim ideologijama.

S obzirom na činjenicu da je autor profesionalni historičar, on nije upao u zamku da ideologizira ovo istraživačko pitanje. Ideologizirana historija je, na žalost, postala neminovna u svakodnevnoj političkoj diskusiji, u sukobu političkih stranaka, u medijima, u slavljenju godišnjica, a posebno u govorima političara. Argumenti iz historije upotrebljavaju se za diskreditaciju političkih protivnika ili onih koji ne misle u skladu s preovladavajućom ideologijom. Najčešće, to se čini historijskim primjerima, konstrukcijom analogija, tvrdnjama o kontinuitetu nekih pojava od njihovoga postanka do danas.

Autor knjige je postavio cilj da objasni stanje i prilike na prostoru Tuzlanskog kraja tokom dužeg vremenskog perioda, zatim utjecaje koji su dolazili iz susjednih država, odnos osmanskih vlasti (Visoke Porte) prema muslimanskom i nemuslimanskom stanovništvu, administrativno-teritorijalni okvir navedenog prostora, vjerske i druge slobode stanovništva, način prakticiranja različitih navika i običaja, sakralne objekte i obrazovne ustanove stanovništva različitih konfesija, odnos jednih prema drugim, rezultate, posljedice i dalekosežne pozitivne ili negativne konotacije zajedničkog življenja, vjerske tolerancije, uvažavanja drugoga i drugačijeg.

Kako bi odgovorio na postavljeni cilj autor je pokušao realizirati više zadataka, među kojima su:

- Kontinuitet zajedničkog življenja na prostoru Tuzlanskog kraja, zatim stalne migracije i njihov utjecaj na promjene konfesionalne strukture stanovništva navedenih prostora tokom 19. stoljeća, osobenosti tuzlanskog kraja od prvih tragova življenja do uspostavljanja osmanske vlasti, uspostavljanje osmanske vlasti i novi način življenja, duhovnog i materijalnog stvaralaštva, tolerancije i razumijevanja, promjene konfesionalne strukture stanovništva nakon austrougarske okupacije, te faktori koji su utjecali na navedene promjene.
- Neke osobenosti Donje Tuzle tokom 19. stoljeća prema zapažanjima savremenika tih dešavanja, Donja Tuzla kao predmet živog interesovanja putopisaca, evropskih zvaničnika, geografski položaj Tuzlanskog kraja i Donje Tuzle, specifičnosti Donje Tuzle, običaji prilikom vjenčanja pravoslavnog stanovništva, podne namaz kod muslimanskog stanovništva prema zapažanjima stranih putopisaca, svadbeni običaji katoličkog stanovništva, sakralni objekti (islamski, pravoslavni, katolički) u Tuzli i njihov kulturno-historijski značaj.
- Rimokatoličke župe Breške i Donja Tuzla u 19. stoljeću: osnivanje, teritorijalni okvir i osobenosti stanovništva, promjene u Bosanskom ejaletu i njihove refleksije na tuzlanskom području, razvoj župe Breške i njeno stanovništvo, o imenu Donja Tuzla, razvoj rimokatoličke župe Donja Tuzla u 19. stoljeću i osobenosti stanovništva.
- Sakralni objekti islamske arhitekture na području Zvornika i njegove okoline za vrijeme osmanske vladavine, uspostava osmanske vlasti, etničke promjene i teritorijalni okvir Zvorničkog kadiluka, opće napomene o sakralnim objektima, džamije monumentalne vrijednosti i njihov kulturno-historijski značaj.
- Organizacija i vrste škola u obrazovnom sistemu Tuzlanskog kraja kao dijelu Osmanskog carstva, obrazovne prilike stanovništva u 19. stoljeću, tanzimatske reforme i obrazovanje, muslimanske obrazovne ustanove, školske prilike pravoslavnog stanovništva, katoličke škole, nastavni planovi i programi, uslovi rada u školama, o učiteljima i njihovom pristupu nastavi, broj obrazovnih ustanova i broj učenika po školskim godinama i

konfesijama, funkcionisanje konfesionalnih škola, utjecaji iz susjedstva na kreiranje nastavnih planova i programa, udžbenička politika, slanje učitelja i njihova uloga (odgojna, obrazovna, politička), materijalna i druga vrsta pomoći koja je dolazila iz inostranstva, dalekosežnost takvog odnosa.

- Hrvatsko kulturno društvo Napredak na kraju 19. i početku 20. stoljeća, o osnivanju Napretka, njihove podružnice u Tuzli i Kreki, djelovanje podružnica, kulturno-potporni rad, stipendiranje učenika, saradnja sa drugim srodnim kulturno-potpornim i obrazovnim društvima na području Tuzlanskog kraja.

Autor je dobro postavio istraživačko pitanje, odabrao aktuelnu i važnu temu te uspješno odgovorio na istraživačko pitanje. Prilikom pisanja rada jasno je postavio cilj i zadatke istraživanja. Do rezultata istraživanja, koje je vrlo jasno prikazao, došao je tako što je koristio historijske izvore različite provenijencije. Izvršio je pravilnu selekciju izvora, izvršio kritiku i interpretaciju onako kako to nalaže metodologija historijskih istraživanja. Autor je u radu donio 819 fusnota i time omogućio provjerljivost što i jeste jedno od obilježja znanstvenog rada. Cijeli tekst rada je izuzetno jasan, kao što su jasni i rezultati istraživanja.

Osim toga, autor je koristio metode važne za historijsko istraživanje (historijska metoda, metoda analize i sinteze, indukcije i dedukcije, statističku metodu), a razina korištenih metoda je vrlo visoka. Koristio je historijske izvore i literaturu različite provenijencije (domaću i stranu), a selekciju je vršio u cilju odgovora na istraživačko pitanje, čime je izbjegao zamku da bude pristrasan. Popis citiranih bibliografskih jedinica je potpun i konzistentan sa navođenjem u tekstu rukopisa, a zaključci vrlo jasni i uvjerljivi.

Rad je pisan standardnim bosanskim jezikom, a tekst je jasno i logično strukturiran. Pravilno su oblikovana poglavlja i podnaslovi, a korištena je relevantna historijska terminologija.

Knjiga autora dr. Senaida Hadžića, *Primjeri suživljenja: Bilješke o Tuzlanskom kraju u 19. stoljeću* je znanstveno-istraživačko djelo po svome predmetu istraživanja, sadržaju i metodološkom pristupu. Autor je rad prilagodio čitaocima svih nivoa obrazovanja, što mu, između ostaloga, i daje dodatnu vrijednost. Oni piše *sine ira et studio*, onako kako i treba da piše profesionalni historičar. Knjiga obiluje mnogim informacijama koje govore o primjerima suživljenja na području Tuzlanskog kraja u 19. stoljeću, ali on može i da pokaže put kojim treba ići u budućnost. To je put zajedništva, uvažavanja, ravnopravnosti, slobode, tolerancije. Dakle, onako kako je to uvijek i bilo u Tuzlanskom kraju i Bosni i Hercegovini.

S obzirom na činjenicu da su ovakva djela vrlo rijetka, ova knjiga će dobro doći svima onima koji žele da se upoznaju sa modernom historijom Tuzlanskog kraja i Bosne i Hercegovine, ali i da bolje razumiju sadašnjost. Knjiga zaslužuje svoje mjesto u svim bibliotekama, arhivima, muzejima, školama, fakultetima.